

Система мотивації вступу до шлюбу сучасної молоді

Дубравська Н. М.^a, Мачушник О. Л.^b

^a Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

^b Управління Державної служби якості освіти у Житомирській області, Україна

Анотація

Розвиток мотивації до створення сім'ї напряму залежить від багатьох соціальних, економічних, політичних факторів. Актуальність дослідження мотиваційної спрямованості сучасної молоді до вступу у шлюб пов'язана з тим, що сім'я є певним осередком впливу на особистість. Для створення гармонійної сім'ї необхідним і цілком виправданим є врахування системи чинників, які допомагають будувати взаємини подружжю на взаємній повазі один до одного. Зрозуміло, що чим конкретнішим і чіткішим є образ сім'ї у свідомості осіб, що вступають у шлюб, тим гармонічнішими є стосунки у самій сім'ї. У статті наведені дані емпіричного дослідження, які визначають основні фактори, якими керуються молоді люди при вступі до шлюбу. Встановлено, що в цілому досліджувані розуміють власну відповідальність перед шлюбом та прагнуть встановити гармонійні стосунки із партнером у майбутньому. За результатами проведеного емпіричного дослідження нами виявлено, що молодь при укладанні шлюбу керується, насамперед, духовними мотивами. Саме це свідчить про готовність до створення сім'ї, яка базується на взаємній любові та прийнятті всіх слабких і сильних сторін партнера. Водночас, дослідження виявило достатню зрілість суджень значної кількості молодих людей, які стоять на шляху вибору шлюбного партнера. Важливою складовою щасливого шлюбу, на їх думку, є задоволення шлюбним партнером значимих потреб іншого. Зрозуміло, що при взаємодії один з одним слід орієнтуватися не лише на свої власні потреби, а й на потреби свого партнера. Саме це, на думку респондентів, є основною детермінантою гармонійного шлюбу. Під час дослідження було проаналізовано рівень сформованості життєвих цінностей молодих людей. Пріоритетними виявились цінності «розвиток себе», «духовне задоволення», «власний престиж» та «матеріальний стан». Цінності «збереження індивідуальності» і «креативність» у переважній кількості молодих людей відповідають низькому рівню сформованості. Проведення кореляційного аналізу дозволило виявити позитивний кореляційний зв'язок між «духовними потребами» і «любов'ю», «економічними мотивами» і цінністю «матеріальний стан» у досліджуваній категорії осіб.

Ключові слова: сім'я, молодь, мотиви, гармонійні стосунки, цінності.

Motivation for marriage of modern youth

Dubravskaya N. M.^{a1}, Machushnyk E. L.^b

^a Zhitomir Ivan Franko State University, Ukraine

^b Department of the State Service for the Quality of Education in the Zhytomyr Region, Ukraine

Abstract

The development of motivation to start a family directly depends on many social, economic and political factors. The relevance of this study has to do with the fact that family is a certain center of influence on an individual. To create a harmonious family, it is necessary as well as justified to take into account a system of factors that helps to build a relationship between spouses based on mutual respect. It is clear that the more specific is the image of a family in the minds of those who marry, the more harmonious the relationship within the family will be. The article presents data from an empirical study that identifies the main factors that guide young people in marriage. It is established that in general people understand their own responsibility before marriage and seek to establish a harmonious relationship with a partner in the future. According to the results of the empirical study, it is found that young people in marriage are guided primarily by spiritual motives. This is a sign of readiness to start a family based on mutual love and acceptance of all the strengths and weaknesses of the partner. At the same time, the study found sufficient maturity in the judgments of a significant number of young people who are choosing a marriage partner. An important component of a happy marriage, in their opinion, is the satisfaction by a marriage partner of the significant needs of another. Of course, when interacting with each other, one should focus not only on his/her own needs, but also on the needs of the partner. According to the respondents, this is the main determinant of a harmonious marriage. During the study, the level of formation of life values of young people was analyzed. The priorities were «self-development», «spiritual satisfaction», «personal prestige» and «material condition». The values of «preservation of individuality» and «creativity» in the vast majority of young people correspond to a low level of formation. Correlation analysis revealed a positive correlation between «spiritual needs» and «love», «economic motives» and the value of «material condition» in the studied category of persons.

Keywords: family, youth, motives, harmonious relations, values.

¹ Corresponding author.
E-mail address: kulbida77@ukr.net

Вступ

Нестабільні умови сучасного світу гостро впливають на людство. Вивчення мотивації вступу в шлюб молодих людей є як ніколи актуальним і зумовлене змінами, які не минули і українське суспільство: період становлення України як незалежної держави, перехід до ринкової економіки, кардинальна зміна ідеології, глобалізація країни в інформаційному просторі.

Кожна людина потребує цінностей, які для неї є базовими при взаємодії з соціумом, і які не зруйнуються ні за яких політичних та соціально-економічних негараздів. Саме сім'я завжди була унікальним соціальним інститутом, який є фундаментом не лише для духовного чи культурного розвитку кожного з її членів, а й державного розвитку загалом.

Сім'ейне життя для кожного відкриває безліч можливостей і водночас ставить дуже багато вимог. Неналежний рівень сформованості мотиваційної сфери сучасної молоді до сім'ї значно гальмує як індивідуальний так і суспільний розвиток.

Зважаючи на складну демографічну ситуацію в Україні та тенденцію до зниження народжуваності, державі необхідно приділити більше уваги до ставлення молоді стосовно створення шлюбу, а також збереження та зміцнення авторитету сім'ї в очах студентства. Від того, яка мотивація у молоді до створення шлюбу сьогодні, буде залежати доля сім'ї в майбутньому як соціального інституту.

Проблема вступу сучасної молоді до шлюбу цікавить багатьох дослідників впродовж великого періоду часу. У зарубіжній психології окреслені питання знайшли відображення у працях В. Вілунса, А. Маслоу, К. Леві, Х. Хекхаузена. Соціологи С. І. Голод, А. Г. Харчева, З. І. Файнбург у своїх роботах ілюструють, що основним мотивом при вступі до шлюбу у студентства є знаходження духовно близької людини, відображення в сім'ї етичних та естетичних цінностей кожного.

Особливе значення мають теоретичні і практичні напрацювання великої кількості науковців, що досліджували різні аспекти теми, зокрема:

- проблема мотиву та мотивації створення сім'ї (Л.П.Журавльова, Є. П. Ільїн, В.П.Кравець, Р.С.Корнійчук, М.М.Обозова, А.О.Чхайдзе, Л. Б. Шнейдер та ін.);
- ставево-рольові особливості мотивації вступу до шлюбу студентської молоді (Я.І.Полішко, Л.М.Самошкіна);
- проблема готовності молоді до створення сім'ї (Г. А. Дьоміна, Н.М.Дубравська, Л. В. Каніболоцька, А. П. Карсевич, Г. А. Кошонько, С. О. Кебіцький, Т. Л. Левицька, В. М. Радчук, І. В. Сопівник та ін.);

- підготовка молоді до подружнього життя (Т. В. Говорун, О. Я. Кляпець, І. М. Круковська, Т. О. Ларіна).

Соціальна значущість заявленої проблеми, проте, на нашу думку, недостатнє її обґрунтування у науковій психологічній літературі, зумовили вибір теми нашого дослідження. Виходячи з цього, метою статті є аналіз мотивації студентської молоді при вступі до шлюбу.

Щоб детально проаналізувати конкретну тему, необхідно спершу з'ясувати поняття термінів "мотивація" та "мотив". Аналіз наукових джерел засвідчив, що мотивація виступає динамічним процесом формування мотивів, тобто основою самих вчинків [6, с. 67]. Мотив же виступає спонуканням до дій, що пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта [7, с. 209]. Потреби людини у створенні сім'ї формуються під дією різних як психологічних так і соціальних чинників, а також залежать від віку або статі. З одного боку вони пов'язані з впливом на суб'єкт суспільства: традицій, прикладу батьків, перейняття цінностей, установок, власного досвіду. З іншого боку ця потреба виникає через внутрішні переживання, готовність до самореалізації у шлюбі, самовираження тощо [1, с.87]. Становлення мотивів є досить тривалим і складним процесом, що залежить від безлічі факторів, які впливають на людину з народження [8, с. 237].

Мотиви створення сім'ї можуть бути як усвідомлюваними і неусвідомлюваними, так і спрямованими на їх задоволення або уникнення. Дослідники стверджують, що ці мотиви ілюструють важливу життєву позицію людини та її ставлення до життя [2, с. 29]. Мотивація створення родини відображає ієрархію потреб людини, які знаходять своє місце у відомій піраміді А. Маслоу [10]:

- потреба кохати і бути коханим;
- потреба в самоствердженні і самореалізації через шлюб;
- потреба у відчутті безпеки (коли партнер своєю турботою замінює батьківську);
- потреба у афіліції (встановленні гармонійних, емоційно значущих відносин);
- мотив продовження роду;
- мотив самоактуалізації;
- реалізація сексуальної енергії;
- прагматичний мотив (бажання покращити рівень життя, наприклад кращі житлові умови партнера).

В психології розрізняють наступні мотивації вступу у шлюб (за Л. Б. Шнейдером) [12, с. 209-210]:

- мотивація на сам факт шлюбу або мотив "шлюб заради шлюбу". У даному контексті людина прагне створити сім'ю під впливом соціуму, копіюючи моделі поведінки дорослих людей.

- мотивація на шлюб через вигоду. Вона передбачає вкладання шлюбу з орієнтацією на престижність партнера, його становище в суспільстві, перспективність здійснення своїх мрій і бажань.
- мотивація на створення шлюбу з коханою людиною.

Дослідники Н.Дубравська, Ю.Хмілевська виділяють п'ять головних мотивів на створення шлюбу: кохання, духовна близькість, моральні міркування, матеріальний розрахунок та психологічну сумісність [4].

Матеріали та методи дослідження

Для того, щоб вивчити особливості мотивів, якими керуються молоді люди при вступі до шлюбу, ми провели пілотажне дослідження на базі Житомирської філії Київського інституту бізнесу та технологій зі студентами I-IV курсів. В опитуванні взяло участь 22 студенти віком від 19 до 22 років. Варто зазначити, що дана вибірка не є репрезентативною, що унеможливує перенесення отриманих результатів на всю генеральну сукупність.

Дане пілотажне дослідження, на нашу думку, є цінним, оскільки дає можливість уточнити організаційно-технологічні засади проведення дослідження із вивчення мотиваційної спрямованості сучасної молоді при вступі до шлюбу.

Для розв'язання поставлених задач було використано теоретичні методи дослідження (аналіз, синтез, порівняння), методи збору емпіричної інформації (опитування, анкетування) і методи обробки одержаних даних (кількісні і якісні). Серед методів математичної статистики було використано кореляційний аналіз з використанням коефіцієнту кореляції Пірсона.

Для пілотажного дослідження з метою визначення мотивів, якими керується студентська молодь, вступаючи до шлюбу, було використано анкету "Мотиви вступу до шлюбу", розроблену С. І. Голодом [3], анкету "Чинники вступу в шлюб", розроблену А. О. Чхаїдзе [11], «Морфологічний тест життєвих цінностей» (В.Ф.Сопів, Л.В.Карпушина). Дослідження було проведено анонімно, що дало нам можливість отримати достовірні результати.

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечується використанням комплексу взаємодоповнюючих методів та методик дослідження, адекватних меті, об'єкту, предмету та завданням дослідження, поєднанням якісного і кількісного аналізів отриманого експериментального матеріалу.

Результати та обговорення

Результати проведеного дослідження за анкету "Мотиви вступу до шлюбу" представлені у табл.1.

Нами виявлено, що жоден зі студентів не керується біологічними мотивами створення

Таблиця 1

Мотиви вступу до шлюбу сучасної молоді

Мотиви	% осіб
Біологічні	0
Економічні	9
Соціально-культурні	5
Духовні	86

шлюбу. Це свідчить про те, що такі критерії як зовнішність, народження дитини чи узаконення сексуальних стосунків не є визначальними при створенні сім'ї. Стосовно соціально-культурних мотивів, то ними керуються лише 5% студентів, які бажають досягти статусу сімейної людини, слідувати традиціям, соціальним установкам. Економічними мотивами керується 9% досліджуваних. Для даних осіб важлива матеріальна забезпеченість партнера та його допомога, статус, який він займає у суспільстві тощо. Як і передбачалося, в найбільшій мірі – 86% досліджуваних осіб – студентська молодь при створенні сім'ї керується духовними мотивами. Тобто, молоді люди спираються на відчуття взаємопорозуміння, турботи, підтримки один одного, а також широго кохання.

Обробка анкети "Мотиви вступу до шлюбу", що розроблена С. І. Голодом, підтвердила результати попереднього опитування. Результати дослідження представлені на рис. 1.

Із запропонованих мотивів, провідними стали любов (чоловіки – 67%, жінки – 72%), спільність інтересів (чоловіки – 22%, жінки – 9%), матеріальна забезпеченість (мотив спостерігався лише у жінок – 18%).

Здійснюючи якісну обробку результатів, можна стверджувати, що для студентської молоді однозначно переважає мотивація на створення шлюбу з коханою людиною. Це пов'язано з тим, що їй, як соціальній істоті, необхідна безпосередня духовна близькість, вона потребує турботи, захисту, ніжності з боку партнера. Також переважання саме духовних мотивів можна пояснити високою моральністю нашої нації, адже ще здавна народ вбачав у єдності, злагоді, чесності та ширій любові величезну силу. А можливо, даний вибір спричинений саме сучасними реаліями світу і необхідністю у надійній підтримці і опорі з боку партнера...

Цінними виявились результати дослідження за «Морфологічним тестом життєвих цінностей» (В.Ф.Сопів, Л.В.Карпушина).

За отриманими результатами, 47% досліджуваних молодих людей характеризуються високим рівнем сформованості цінності «розвиток себе». Такі студенти характеризуються постійним прагненням до розвитку своїх здібностей, самовдосконалення, пізнання своїх індивідуальних особливостей. Це може бути пов'язано із вимогливістю до себе, відповідальним ставленням до виконання завдань і вирішення проблем.

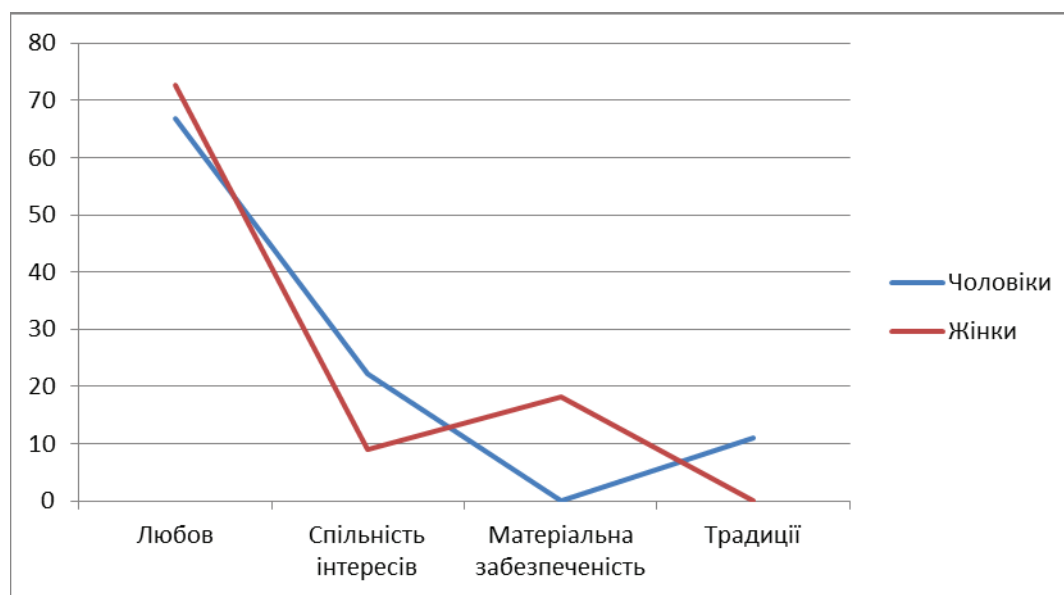

Рис. 1. Фактори, що підсилюють мотивацію молоді до вступу у шлюб

44% опитуваних респондентів характеризуються високим рівнем розвитку показника «духовне задоволення», тоді як 52% досліджуваних мають високий ступінь прояву цінності «власний престиж» і 38% осіб – цінності «матеріальний стан».

Разом з цим, цінності «соціальні контакти» (розширення міжособистісних стосунків, реалізація своєї соціальної ролі, прагнення до гармонійних відносин з оточуючими) та «досягнення» (постановка і рішення певних життєвих завдань як головних життєвих чинників) у понад половини досліджуваних знаходяться на середньому рівні розвитку (53,2% і 56,2% осіб відповідно).

При цьому цінності «збереження індивідуальності» (концентрація на власних думках, почуттях, переконаннях на протигагу загальноприйнятим, захист своєї неповторності і незалежності) та «креативність» (прагнення до реалізації своїх творчих можливостей) у переважачою кількості молодих людей відповідають низькому рівню сформованості (73,2% і 63,1% відповідно).

Узагальнення життєвих цінностей досліджуваних студентів щодо сімейної сфери констатує факт, що у значної частини молоді вони розвинуті та знаходяться на високому або достатньому рівні розвитку. На нашу думку, це позитивно позначатиметься на майбутніх стосунках між подружжям. Проте очевидним є і те, що низький рівень сформованості цінностей «збереження індивідуальності» і «креативність» більше ніж у 60% досліджуваних може бути чинником втрати інтересу подружжя один до одного.

За допомогою коефіцієнта Пірсона визначено позитивний кореляційний зв'язок між «духовними потребами» і «любов'ю», «економічними

мотивами» і цінністю «матеріальний стан». Взаємозв'язок між «духовними потребами» і «любов'ю» є достовірним на рівні значущості 0,436; $p < 0,05$, а між «економічними мотивами» і цінністю «матеріальний стан» є значимим на рівні 0,562; $p < 0,01$.

Висновки

Становлення мотивів є досить тривалим і складним процесом, що залежить від безлічі факторів, які впливають на людину з народження. Потреби людини при створенні шлюбу знаходяться під впливом різних психологічних і соціальних чинників. Мотиви створення сім'ї можуть бути як усвідомлюваними і неусвідомлюваними, так і спрямованими на їх задоволення або уникнення. Очевидно, що ці мотиви ілюструють важливу життєву позицію людини та її ставлення до життя.

За результатами проведеного емпіричного дослідження нами виявлено, що 86% досліджуваних молодих людей при укладанні шлюбу керується духовними мотивами. Тобто, прийняття всіх слабких і сильних сторін партнера, повага до його потреб, інтересів, цінностей є базовими при створенні сім'ї.

Імпонує те, що наше дослідження виявило достатню зрілість суджень значної кількості молодих людей, які стоять на шляху вибору шлюбного партнера. Важливою складовою щасливого шлюбу, на їх думку, є задоволення шлюбним партнером значимих потреб іншого. А це означає, що при взаємодії один з одним слід орієнтуватися не лише на свої власні потреби, а й на потреби свого партнера. Саме це, на думку респондентів, є основною детермінантою гармонійного шлюбу.

Під час дослідження було проаналізовано рівень сформованості життєвих цінностей молодих людей. Пріоритетними виявились цінності «розвиток себе», «духовне задоволення», «власний престиж» та «матеріальний стан» (47%, 44%, 52% і 38% осіб відповідно). Водночас цінності «збереження індивідуальності» і «креативність» у переважаючій кількості молодих людей відповідають низькому рівню сформованості (73,2% і 63,1% відповідно).

Проведений кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта Пірсона дозволив виявити позитивний кореляційний зв'язок між «духовними потребами» і «любов'ю», «економічними мотивами» і цінністю «матеріальний стан» у досліджуваній категорії осіб.

Наше дослідження не претендує на вичерпність та повне висвітлення даної теми, оскільки вибірка була не репрезентативною. Проте отримані результати вказали нам на необхідність вивчення у майбутньому мотивів, якими керуються молоді люди при вступі до шлюбу, з урахуванням віку і статі. Цікавим також вбачається поглиблення поглядів на феномен цивільного шлюбу, розкриття психологічного змісту і вивчення особистісних передумов вибору саме такої форми шлюбно-сімейних стосунків.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография / Т. В. Андреева. – СПб.: Речь, 2005. – 436 с.
2. Белановская М. Л. Экология семейных отношений: мотивы вступления в брак / М. Л. Белановская // Актуальные проблемы психологии: сб. науч. работ Института психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины. – Житомир, 2014. – Вып. 36. – С. 26-35.
3. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты / С.И.Голод. – Л.: Наука, 1984. – 240 с.
4. Дубравська Н., Хмилевська Ю. Феномен кохання у соціальної психології / Н. Дубравська, Ю. Хмилевська // Соціально-психологічні проблеми дослідження особистості: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. Н. М. Дубравської. – Житомир: Рута, 2016. – С. 74-76.
5. Журавльова Л. П., Галицький О. М. Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці / Л. П. Журавльова, О. М. Галицький // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – № 1 (43). – 2020. – С. 20-25. DOI: 10.37203/kibit.2020.43.03
6. Ильин Е. Мотивация и мотивы / Е. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
7. Краткий психологический словарь / Ред. сост. Л. А. Карпенко; Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2 изд., расш., испр. и доп. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 512 с.
8. Корнійчук Р.С. Мотивація вступу до шлюбу сучасної української молоді / Р.С.Корнійчук // Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі: збірник наукових. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – С.235-238.
9. Лисенко Л.М., Глущенко Н.В. Психологічні особливості готовності до шлюбу та сімейного життя в юнацькому віці / Л.М.Лисенко, Н.В.Глущенко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. Психологія. – 2012. – Вып. 42 (2). – С.62-72.
10. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Питер, 2008 – 352 с.
11. Чхайдзе А.О. Авторська анкета «Мотиви створення шлюбу» для діагностики мотивації створення шлюбу / А.О.Чхайдзе // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015. – Вып. 128. – С.274-278.
12. Шнейдер Л. Психология семейных отношений / Л. Шнейдер. – М.: Апрель-Пресс, «ЭКМО-Пресс», 2000. – 512 с.

References

1. Andreeva T. V. (2005). *Psichologiya sovremennoj sem'i: monograf.* SPb. Rech' [in Russia].
2. Belanovskaya M. L. (2014). *Ekologiya semejnyh otnoshenij: motivy vstupleniya v brak: Aktual'ni problemi psihologii: zb. nauk. prac' Institutu psihologii imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukraini.* Zhitomir. Vip. 36, 26-35 [in Russia].
3. Holod S.Y. (1984). *Stabylnost semy: sotsyolohycheskyi y demohrafycheskyi aspekti.* L.: Nauka [in Russia].
4. Dubravs'ka N., Hmylevs'ka Y. (2016). *Fenomen kohannya u social'nij psihologii: Social'no-psihologichni problemi doslidzhennya osobistosti: zbirnik naukovo-metodichnih prac' / za zah. red. N. M. Dubravs'koj.* Zhitomir: Ruta, 74-76 [in Ukraine].
5. ZHuravl'ova L. P., Galic'kij O. M. (2020). *CHinniki psihologichnoi gotovnosti do simejnogo zhittya v yunac'komu vici.* Visnik Kiivs'kogo institutu biznesu ta tekhnologij. № 1 (43), 20-25 [in Ukraine]. DOI: 10.37203/kibit.2020.43.03
6. Il'in E.(2003). *Motivaciya i motivy.* Spb.: Piter [in Russia].
7. *Kratkij psihologicheskij slovar'* (1999). Red. sost. L. A. Karpenko; Pod obshch. red. A. V. Petrovskogo, M. G. YAroshevskogo. 2 izd., rassh., ispr. i dop. Rostov-na-Donu: Feniks [in Russia].
8. Kornijchuk R.S. (2016). *Motivaciya vstupu do shlyubu suchasnoj ukrains'koj molodi. Etnichna samosvidomist' ta mizhetnichna vzaemodiya v suchasnomu sviti: zbirnik naukovih.* Sumi: Vid-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 235-238 [in Ukraine].
9. Lisenko L.M., Glushchenko N.V. (2012). *Psihologichni osoblivosti gotovnosti do shlyubu ta simejnogo zhittya v yunac'komu vici.* Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni G.S.Skovorodi. Psichologiya. Vip. 42 (2), 62-72 [in Ukraine].
10. Maslou A. (2008). *Motivaciya i lichnost'.* SPb.: Piter [in Russia].
11. Chkhaidze A.O. (2015). *Avtorska anketa «Motyvny stvorennia shliubu» dlia diahnostryky motyvatsii stvorennia shliubu.* Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. Serii: Psykholohichni nauky. Vip. 128, 274-278 [in Ukraine].
12. SHnejder L. (2000). *Psichologiya semejnyh otnoshenij.* M.: Aprel'-Press, «EKSMO-Press» [in Russia].